

CONSCIÈNCIA I SOSTENIBILITAT

Biocultura, 7 de maig de 2017

Quin nivell de responsabilitat envers el medi ambient podeu percebre en el vostre entorn?

Trobem més iniciatives a nivell polític que a nivell ciutadà. És a dir, s'estan implantant mesures com el **cobrament de les bosses de plàstic**, a partir del 2020 els vehicles més contaminants tindran l'**accés prohibit a la ciutat** de Barcelona i a mitjans del 2017 tampoc ho podran fer en episodis de pol·lució elevada, als currículums escolars apareixen continguts **d'ètica ambiental...** Però en canvi tenim molts exemples de **manca de compromís ciutadà**. Durant el 2017, per exemple el reciclatge s'ha estancat a la ciutat de Barcelona i no supera el 36% dels residus. Durant el 2016, es van generar a la ciutat 762.077 tones de brossa, un 1'8% més que l'any anterior¹.

Davant de dades com aquestes, ens podem preguntar: Si no ens cobressin per les bosses de plàstic, ¿ens prendríem la molèstia de portar la bossa de casa? Quan podem triar entre desplaçar-nos en cotxe o en transport públic i amb aquest darrer triguem més en fer el nostre trajecte, l'escollim per pura consciència ambiental? Si no es prohibís l'accés a la ciutat als cotxes més contaminants, ens prendríem la molèstia de canviar-nos-el per un de més eficient energèticament?

I segurament podem concloure que tendim a prioritzar la nostra **comoditat** per damunt del respecte al medi ambient, que si no hi han **mesures dissuassòries** des de dalt (cobrar-nos per les bosses de plàstic, per exemple), des de la ciutadania no ens movem massa, i això és preocupant, perquè tots els grans canvis socials provenen de la mobilització de la ciutadania, i en aquest tema aquesta mobilització no existeix. I això **per què?** Potser perquè mirem el nostre entorn i no el veiem tan malament? Sentim moltes veus alertant del canvi climàtic, però veiem els nostres boscos i les nostres platges en bona salut, i encara que notem que fa més calor, no és una cosa que ens alarmi. Els pols que es desglacen queden molt lluny. Com diu Peter Singer, “els fets, per si sols, no ens proporcionen raons per a l'acció”. Qui o què ens les pot proporcionar, doncs?

Com veieu el compromís ambiental en les diferents tradicions religioses?

No totes les tradicions religioses tenen la mateixa visió de la natura i per tant la mateixa trajectòria de compromís ambiental, però sí que actualment totes s'estan conscienciant de la necessitat d'un canvi d'actitud envers la natura.

Si a *grosso modo* les classifiquem entre **religions indígenes**, religions de l'**Extrem Orient o índiques** (hinduisme i budisme) i religions **monoteistes o abrahàmiques** (judaisme, cristianisme i Islam), podem dir que les **religions indígenes** no tenen cap necessitat de comprometre's amb el medi ambient perquè la seva espiritualitat està profundament lligada a la natura, que és vista com la Mare Terra, i el seu estil de vida és totalment harmònic amb la natura. El problema el tenim les societats industrialitzades.

Pel que fa a les religions de l'Extrem Orient, **hinduisme i budisme**, es caracteritzen perquè remarquen la **immanència** de la divinitat o del sagrat, és a dir, la seva presència en l'interior dels éssers i del món, la qual cosa afavoreix la sacralització de la natura i en conseqüència la seva preservació²

---

1 Nació Digital, 27/03/2017

2 Però cal tenir en compte que l'Índia és el tercer país més contaminant del món, després de la Xina i USA, i seguit de Rússia i Japó (que és un país xintoista i budista).

En el cas de les **religions monoteistes**, aquestes remarquen la **transcendència** de la divinitat, segons la qual Déu està més enllà de tot, i com a creador de tot, no s'identifica amb el món material, la qual cosa fa que la natura es dessacralitzi i els vegi com una realitat susceptible de ser explotada en benefici humà. Per això s'ha retret a la tradició judeocristiana una part de responsabilitat en la degradació del medi ambient³. Segurament hi ha part de culpa en aquesta espiritualitat antropocèntrica de la tradició judeocristiana, sempre molt més centrada en els problemes humans (la violència, la pobresa, la desigualtat...), però ara les coses estan canviant.

En aquestes religions podem observar de nou més iniciatives a nivell institucional que no pas a nivell de comunitats de base, i sobretot d'associacions nascudes en el món anglosaxó. Associacions i moviments en favor del medi ambient i de base religiosa:

-El **Consell Mundial de les Esglésies** és l'associació internacional més gran d'esglésies cristianes, i té en marxa diversos projectes ambientals: Xarxa ecumènica de l'aigua (promou l'accés a l'aigua arreu del món), un projecte de justícia climàtica i un altre sobre pobresa, salut i ecologia.
<https://www.oikoumene.org/en/what-we-do/eco-justice>

-**La Fundació Islàmica per l'Ecologia i les Ciències Ambientals** és una fundació islàmica britànica representativa moviment batejat amb el nom d'ecoislam o ecojihad). Té diversos projectes mediambientals com el d'"Islam i biodiversitat", "Mesquites verdes" i "Escoles i arbres".
<http://www.ifees.org.uk/>

-**The Coalition on the Environment and Jewish Life (COEJL)** és una coalició nascuda en les comunitats jueves dels Estats Units representativa de l'ecojudaisme, que té com a prioritat mobilitzar la comunitat jueva per fer front a la crisi climàtica, treballar per una legislació adequada, assolir la sostenibilitat en les seves instal·lacions i programes.
<http://www.coejl.org/resources/eco-judaism-why-and-how-to-care-for-creation/>

També trobem entitats interreligioses que treballen en favor del medi ambient, com ara:

-PARLAMENT DE LES RELIGIONS DEL MÓN

Té un programa anomenat Acció Interreligiosa pel canvi climàtic:

<https://www.parliamentofreligions.org/parliament/interfaith-climate-action-new/what-you-can-do>

-FORUM ON RELIGION AND ECOLOGY (Universitat de Yale, USA)

El projecte interreligiós internacional més important de l'actualitat sobre religions i ecologia. De caire més acadèmic, pretén desenvolupar un nou camp d'estudi, el de les relacions entre religions i ecologia, que repercuteixi en la política ambiental. Organitza conferències, publica llibres i articles i té una pàgina web completa sobre aquest tema (<http://fore.yale.edu/about-us/>)

<http://www.expansion.com/sociedad/2016/11/05/5819b547268e3e7e2a8b4662.html>

3 "Déu els beneï dient-los: --Sigueu fecunds i multipliqueu-vos, ompliu la terra i domineu-la; sotmeteu els peixos del mar, els ocells del cel i totes les bestioles que s'arrosseguen per terra" (Gn 1,28)

En conclusió, el compromís ambiental de les religions està creixent amb força a nivell internacional, però al nostre país, tant a Catalunya com a nivell d'estat espanyol, aquest compromís és molt feble. Hi ha molt poques iniciatives en aquest sentit. Les comunitats de base hi estan poc involucrades. En una **parròquia** qualsevol, podem trobar fàcilment grups i activitats que van a visitar malalts, que atenen persones sense recursos, algunes tenen esplais, fan reforç escolar... és a dir, activitats amb projecció social, però no hi ha cap parròquia que faci activitats pel medi ambient. Que tingui algun grup que vagi a netejar espais naturals, que es preocupi per la sostenibilitat del temple o de les instal·lacions parroquials, que organitzi xerrades pel compromís amb el medi ambient, sobre la importància de la natura en la pròpia tradició religiosa... I això que l'última **encíclica del Papa Francesc**, Laudato Si (maig del 2015) és la primera encíclica de l'Església catòlica dedicada a la crisi ambiental. En ella el Papa critica el consumisme i desenvolupament irresponsable, i fa una crida per a fer "una reacció global" per combatre la degradació mediambiental i el canvi climàtic. Però en comunitats budistes, per exemple, el panorama no canvia gaire: en comunitats **budistes** de casa nostra trobem classes de ioga, de meditació, recessos, i també activitats d'acció social, però tampoc activitats de conscienciació ecològica.

En definitiva, hi ha poca implicació a nivell de comunitats religioses de base però sí que comencen a haver-hi moviments a nivell institucional de les religions i a nivell teològic. S'està obrint una nova etapa en el pensament teològic, l'**ecoteologia**. I s'alcen veus dins de la nostra cultura occidental per passar de l'antropocentrisme propi de la nostra cultura a l'ecocentrisme. Si l'Edat Mitjana era teocèntrica, l'Edat Moderna antropocèntrica, la nostra època ha de ser **ecocèntrica**, i alguns teòlegs cristians s'estan apuntant a aquesta reivindicació.

Com fer-nos més conscients de la situació actual del medi ambient?

Ens fa falta **temps i silenci** per prendre consciència de les coses. I no en tenim ni de l'un ni de l'altre. I això ens fa viure com a autòmates. Raimon **Panikkar** deia que les coses urgents ens fan perdre de vista les coses importants. És urgent portar els nens al cole, o anar a treballar, o portar el cotxe al mecànic, o comprar-me el vestit pel casament, anar a comprar... Però no és urgent pensar sobre com vivim i com estem afectant el medi ambient. És un problema de cultura i de ritme de vida.

Les **religions** poden jugar un **paper** molt important en aquest procés de conscienciació que hem de fer, perquè precisament incideixen en el més profund de la persona, en la consciència, que és la base dels nostres comportaments i actituds. Transformant la nostra consciència transformarem els nostres actes.

Gary Gardner, del Worldwatch Institute, que és una entitat de recerca sobre temes ambientals, afirma que les religions tenen cinc característiques que les converteixen en agents molt necessaris pel canvi:

1. Conformen cosmovisions
2. Tenen autoritat moral
3. Són una font de motivació espiritual i emocional per a milions de persones en el món
4. Tenen una extensa xarxa institucional i capital financer
5. Tenen també capital relacional, és a dir, relacions de qualitat, relacions de fraternitat de fet entre els seus membres

Creieu que hi ha alguna relació entre natura i espiritualitat?

Hi ha una relació estretíssima. En les religions d'espiritualitat **immanent**, aquesta relació és molt clara: Déu és en la natura, i per tant el trobem en la natura, tot ésser viu està habitat per Déu i és sagrat, i la naturalesa sencera és manifestació divina. Per la naturalesa Déu se'ns manifesta i se'ns comunica, i per tant, si entrem en relació amb la naturalesa estem entrant en relació amb Déu. Escoltant la naturalesa escoltem Déu i Déu pot actuar en nosaltres.

Però en les religions d'**espiritualitat transcendent**, segons les quals Déu està més enllà del món material, també és possible fer aquesta experiència. És veritat que a nivell doctrinal, fins ara, la natura no es considerava precisament l'espai privilegiat per a la trobada amb Déu, sinó que aquest espai per al cristianisme és sobretot l'altre: trobem Déu en l'altre. És una espiritualitat **antropocèntrica**. Però si llegim la Bíblia veurem que està plena de teofanies, de manifestacions divines, a la natura (ex. Moisès a la muntanya del Sinaí: bardissa ardent i taules de la Llei). No és que la naturalesa sigui divina en si mateixa sinó que és una **mediació**, és a dir, un espai privilegiat per a l'encontre amb Déu. Als **evangelis** veiem també com Jesús es retirava sovint a pregar en la natura, i si repassem la història del monaquisme cristià, veurem també com els monjos i eremites sempre s'han retirat a la natura. També tenim el **Càntic de les Criatures** de Sant Francesc d'Assís que reflecteix una relació de fraternitat entre l'ésser humà i els elements de la natura: parla del germà sol, la germana lluna, la germana aigua, etc. És un exemple de com l'espiritualitat cristiana permet també una vinculació molt íntima amb la natura.

Si ho pensem bé, tot i que per a les religions monoteistes Déu no s'identifiqui amb la natura, Déu és el creador de la natura, i així com tot autor es manifesta i es comunica per la seva obra, igualment Déu es manifesta i es comunica en la seva, que és la natura. Pensem que la natura és l'única realitat que ens envolta que no hem creat nosaltres, i per tant l'única que no ens parla de nosaltres mateixos sinó d'Aquell de qui prové.

Espiritualitat i natura **s'alimenten mútuament**: el contacte conscient amb la natura alimenta la nostra espiritualitat, perquè tant si la natura és Déu com si la natura és obra de Déu, a través d'ella Déu se'ns comunica, i el conreu de l'espiritualitat es tradueix necessàriament en un respecte profund (i admiració i amor) envers la natura.

Quines accions proposaríeu per fer efectiu el nostre compromís amb la natura?

Tots coneixem quines mesures concretes i pràctiques hauríem de dur a terme per ser ecològics (estalvi energètic a casa, ús del transport públic, reciclatge, reutilització, consum de productes ecològics i de proximitat), però crec que totes es poden resumir en una sola: **AUSTERITAT, austeritat i sobrietat en el consum.**

La crisi ambiental actual està motivada sobretot per un excés de consum. Però, **per què** hem caigut en aquest excés de consum?

Entre d'altres coses, per la nostra **insatisfacció**. Ens sentim buits i d'alguna cosa ens hem d'omplir. És un símptoma de buidor existencial i d'ansietat. Igual com sovint mengem de més per ansietat, també comprem més pel mateix motiu. En lloc d'apaivagar la nostra insatisfacció i ansietat omplint-nos de coses, mirem què és el que la provoca. Si anem a l'arrel de la nostra insatisfacció i trobem la manera de superar-la, l'austeritat vindrà per si sola. Perquè la crisi ambiental actual no és només el resultat de factors econòmics, polítics i socials, sinó que és també una **crisi moral i espiritual**, i aquí és on les religions poden actuar.